

Martina Zbašnik-Senegačnik

Šola, prilagojena gibanju

Fizični prostor šol je okolje, v katerem otroci preživijo velik del svojega otroštva ob pridobivanju znanj in kompetenc, ki jih bodo potrebovali v življenju, zato je njegovo oblikovanje odgovorna naloga. Šolsko okolje mora spodbujati otrokovo raziskovanje, podpirati skupinske aktivnosti, omogočati gibanje ter zagotavljati varnost in prijetno počutje. Hkrati se mora prilagajati različnim pedagoškim smernicam, ki zahtevajo drugačen pristop pri načrtovanju šolskih objektov kot v preteklosti. Sodoben šolski prostor mora biti toliko fleksi-

bilen, da omogoča delo večjih in manjših skupin učencev ter tudi individualno delo s posamezniki. Z velikimi koraki so v zadnjem desetletju v življenja otrok vstopile različne elektronske naprave – da bi služile tudi kot didaktični pripomočki, je, poleg posodobitve načinov poučevanja, treba prilagoditi tako šolski prostor kot notranjo opremo. Učni prostor se iz zaprtih prostorov seli v bližnjo in daljno okolico šole ter razširja možnosti izkustvenega učenja.

Pomemben vidik potrebe po preoblikovanju šolskega prostora je gibanje, saj strokovnjaki ugotavljajo, da se danes otroci, tudi zaradi pretirane uporabe sodobnih elektronskih naprav, premalo gibljejo. Gibanje oz. telesna dejavnost pa je eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na otrokovo zdravje ter tudi njegov duševni in kognitivni razvoj, vse to pa zagotavlja tudi boljši učni napredek. V sodobni šoli gibanje ni več omejeno le na ure telesne vzgoje v telovadnici ali na športnem igrišču – celoten prostor šole je oblikovan tako, da spodbuja spontano gibanje pri učnih urah različnih predmetov, ob selitvi iz ene učilnice v drugo itd., del šolske opreme pa so različni elementi za gibalne igre ob druženju med odmori.

S sodobnimi pristopi k preoblikovanju zasnove šol se ukvarja ciljni raziskovalni projekt (CRP 21) Oblikovanje smernic kakovostne zasnove sodobne šolske arhitekture s ciljem podpore celovitemu trajnostnemu načinu življenja in dela v šoli. Dvoletni projekt (1. 9. 2021–31. 8. 2023), pri katerem sodelujejo Fakulteta za arhitekturo in Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani ter Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, financirata ARRS in MIZŠ. Cilj projekta je pri-

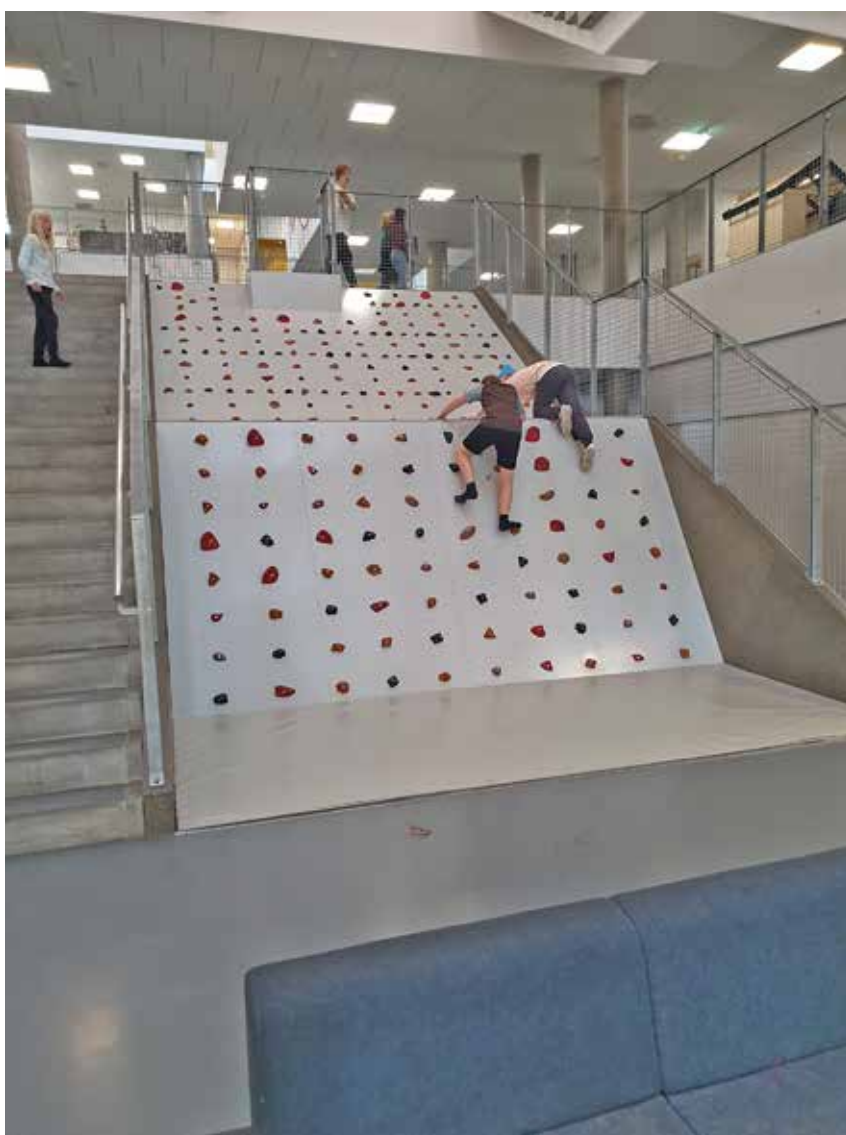

Foto: Ivan Čuk

prava arhitekturnih smernic oz. priporočil za oblikovanje sodobne trajnostne šole v Sloveniji, s poudarkom na vzpostavitvi arhitekturne zasnove prostora, ki bo sledil novim pedagoškim smernicam in vključeval elemente za spodbujanje telesne aktivnosti v šolskem vsakdanu. Raziskovalno skupino sestavljajo raziskovalci s področja arhitekture, pedagogike in športa. Preučujejo kakovostne sodobne trajnostne arhitekturne prakse na področju šolske infrastrukture v tujih državah, ki so širše prepoznavne po dosežkih na področju trajnostnega oblikovanja šolskega prostora ter v mednarodnih raziskavah po dosežkih znanja primerljive s Slovenijo.

V prilogi pričujoče revije Šport so zbrana razmišljanja, vmesne ugotovitve in delni rezultati po prvem letu raziskovanja sodobnega, trajnostno naravnane prostora šole, s posebnim posluhom za potrebe otrok po gibanju. V člankih s področja arhitekture, pedagogike in športa so predstavljeni normativi v referenčnih državah, zgodovinski pregled vključevanja telesne aktivnosti v šolski proces, analize konceptov notranjih in zunanjih učnih okolij v šolah v tujini s poudarkom na gibanju ter mnenja učiteljev o dejanskem stanju in uporabnosti učnih prostorov v slovenskih osnovnih šolah.

Ivan Čuk primerja učne načrte za telesno (op. ur. športno, tudi v nadaljnjem besedilu) vzgojo na Danskem, na Bavarskem v Nemčiji, v Avstriji in Sloveniji. Kot ugotavlja, med temi državami največjo pozornost gibanju namenjajo v danskih šolah, saj imajo tam vsak dan eno uro telesne vzgoje. Slovenija je po številu ur telesne vzgoje na drugem mestu, pred Nemčijo in Avstrijo (kjer v prvih štirih razredih osnovne šole ta ni niti obvezna).

Prizadevanja za prepoznavanje pomena telesne vzgoje in vključevanje gibanja v šolski proces niso nova. Ivan Čuk predstavlja več kot dvestoletno zgodovino spodbujanja telesne aktivnosti med mladimi. V vseh štirih državah so sprva telesno dejavnost izvajala društva, kot obvezno vsebino v šolah so jo začeli uvajati v prvi polovici 19. stoletja. V tem času se je uveljavilo tudi usposabljanje učiteljev, ki so predmet telesne vzgoje tudi vodili. Aktivnosti telesne vadbe so se najprej odvijale zunaj, pozneje so začeli graditi tudi ustrezne vadbene prostore.

Danska je leta 2014 vpeljala celovito šolsko reformo, ki je obsegala spremembe na področju pedagogike in prostorske zasnove šolskih stavb. Ivan Čuk in Mojca Gregorski predstavljata zasnovo in delovanje treh osnovnih šol na Danskem, ki se sicer razlikujejo po velikosti in okoljih, v katera so umeščene, imajo pa podobno zasnovo z največjo mero fleksibilnosti, povezovanja in spodbujanja gibanja.

Stavba osnovne šole Frederiksbjerg v Aarhusu na Danskem je mednarodno odmeven primer sodobno zasnovane šolske stavbe, ki spodbuja gibanje. Na tem primeru Mitja Zorc ugotavlja, da gibanje ni omejeno le na ure telesne vzgoje. Učenci so lahko v gibanju pri vsakodnevnih šolskih aktivnostih čez celoten šolski dan – pri hoji po stopnicah, hitri hoji ali poskakovanju po hodniku, igri na otroškem igrišču, premikanju pohištva v učilnici, premikanju iz stoječega v sedeči položaj na tleh med različnimi fazami učnih aktivnosti, plesu med odmorom, vzpenjanju po plezalni steni na poti od pritličja proti učilnici v nadstropju ipd. In tudi pri hitri hoji ali vožnji s kolesom v šolo.

Barbara Horvat analizira organizacijo pouka in način poučevanja na Volksschule Graz Mariagrün v Avstriji, ki deluje po konceptu reformske pedagogike Jena-plan v stavbi, oblikovani po arhitekturnem konceptu grozda. Pouk se izvaja v t. i. učnem otoku, kjer poučevanje poteka v obliki skupinskega dela, eksperimentalno-izkustvenega pouka in pouka v krogu, s katerimi poskušajo učenje čim bolj prilagoditi učencem, da odkrijejo in razvijejo svoje potenciale. Tako oblikovan prostor ne podpira samo podajanja učnih vsebin, usvajanje teh se lahko olajša tudi s številnimi gibalnimi prvinami.

Da to drži, ugotavlja Ivan Čuk, ki predstavlja rezultate ankete, izvedene med študenti Fakultete za šport UL. Po njihovem mnenju je v skoraj vseh prostorih šole mogoče izvajati temeljne oblike gibanja (npr. hoja, tek, poskoki) ter različne vaje za gibljivost, moč in ravnotežje, tudi plesa. Avtor doda nekaj preprostih rešitev, ki lahko obogatijo šolski prostor z vidika telesne dejavnosti.

V okviru projekta CRP 21 je bila med učitelji na osnovnih šolah v Sloveniji opravljena anketa. V tej sta Polona Filipič Gorenšek in Barbara Viki Šubic preverjali, kako šolski prostor in njegove potenciale razumejo uporabniki. Osredotočili sta se na učilnico, hodnik in telovadnico. Preverjali sta, ali zagotavljajo adaptabilnost in fleksibilnost, da bi šolska stavba lahko izvajala sodobne koncepte pedagoškega procesa in dejavnosti telesne vzgoje, ter kakšne so želje in potrebe učiteljev.

Martina Zbašnik-Senegačnik in Ljudmila Koprivec predstavljata številne pozitivne učinke zelenja v notranjih in zunanjih prostorih šol. Predlagata, da bi zunanji šolski prostor poleg tlakovanih športnih igrišč, namenjenih ekipnim igrarim, obsegal tudi ozelenjene ambiente – na teh se otroci družijo ob spontanah igrarh, ki spodbujajo naravno potrebo otrok po gibanju, hkrati pa zahtevajo sodelovanje z drugimi ter upoštevanje želja in predlogov drugih, s čimer pridobijo socialne veščine.

Naj zbrani prispevki povabijo k nadaljnjim razmislekom o oblikovanju sodobnega šolskega prostora, v katerem bo posebno mesto namenjeno gibanju in zdravemu načinu življenja otrok.